

An Evaluation of *Language Learning, Sentence Construction and Writing* Developed for Third Graders with Hearing Impairment

Ahmad Ramezani*

Abdossaeid Mohammadshafiei**, Zeinab Yazdani***

Abstract

The current study deals with the face and content analysis of the *Language Learning, Sentence Construction and Writing* Textbook, developed for the third grade. It is a descriptive-analytic research study, using both qualitative (including focus group and content analysis) and quantitative methods. For the qualitative process, a targeted sampling technique was applied, and the data were gathered through semi-constructed interviews. Some strengths of the textbook were the good title, no racial/ethnic and gender biases, and attention to students' favorite activities. However, the lack of appropriate content list, too heavy content, disregarding language competence or the ability of students with hearing impairment were among the weaknesses. Using the census method for the quantitative assessment, the statistical population consisted of teachers of third-grade hearing-impaired from Isfahan province (n=35). The quantitative findings revealed that the correlation between the scores of the two characteristics mentioned was 0.85 ($p < 0.01$). The t-test value obtained for the two correlated sets of scores was not significant at the 0.05 level ($t = 0.103$, $df = 33$). To put it

* Assistant Professor of General Linguistics, Organization for Educational Research and Planning/ Research Institute for Education, Tehran, Iran (Corresponding Author), arambooka@gmail.com

** Assistant Professor of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran, shafiei@cfu.ac.ir

*** M.A in Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran, azamyazdani09@gmail.com

Date received: 2020-12-09, Date of acceptance: 2021-03-13

Copyright © 2018, This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

differently, there is no difference in the average teachers' evaluation scores for content and face analysis of the *Language Learning, Sentence Construction and Writing* textbook.

Keywords: Evaluation, Language Learning, Sentence Construction, Writing, Hearing Impairment.

پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
ماهنامه علمی (مقاله علمی - پژوهشی)، سال بیست‌ویکم، شماره اول، فروردین ۱۴۰۰، ۸۷-۱۱۱

ارزش‌یابی کتاب زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش پایه سوم ابتدایی گروه آسیب‌دیده شنوایی

احمد رمضان*

عبدالسعید محمدشفیعی**، زینب یزدانی***

چکیده

در این مقاله نقاط قوت و ضعف ظاهری و محتوایی کتاب *زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش پایه سوم ابتدایی* تحلیل می‌شود. پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی است و از دو رویکرد کیفی (گروه کانونی و تحلیل محتوا) و کمی استفاده شده است. نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت هدف‌مند و جمع‌آوری داده‌ها به صورت مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بوده است. برخی از نقاط قوت محتوایی کتاب عبارت‌اند از عنوان مناسب کتاب، عدم سوگیری قومی و جنسیتی، توجه به فعالیت‌های موردعلاقه دانش‌آموزان. برخی از نقاط ضعف محتوایی عبارت‌اند از نامناسب بودن فهرست مطالب، سنگین بودن حجم مطالب، و توجه‌نکردن به توانایی زبانی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی. در بخش کمی، نمونه آماری شامل معلمان پایه سوم کودکان آسیب‌دیده شنوایی استان اصفهان (۳۵ نفر) بوده که از شیوه سرشماری استفاده شده است. نتایج پژوهش در بخش کمی نشان می‌دهد هم‌بستگی میان نمره‌های دو ویژگی یادشده برابر با $0/85$ بوده که با احتمال خطای کم‌تر از $0/01$ معنی‌دار است. مقدار t به‌دست‌آمده برای دو گروه هم‌بسته از نمره‌ها برابر با $0/103$ با

* استادیار زبان‌شناسی همگانی، عضو هیئت‌علمی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش / سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)، arambooka@gmail.com

** استادیار گروه علوم تربیتی، عضو هیئت‌علمی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، shafiei@cfu.ac.ir

*** کارشناس ارشد علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران، azamyazdani09@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۳

Copyright © 2018, This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material for any purpose.

درجه آزادی ۳۳ در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار نیست و به عبارت دیگر میانگین نمره ارزیابی معلمان از ویژگی‌های ظاهری و محتوایی کتاب زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش با یک‌دیگر تفاوتی ندارد.

کلیدواژه‌ها: ارزش‌یابی، زبان‌آموزی، جمله‌سازی، نگارش، آسیب‌دیده شنوایی.

۱. مقدمه

کودکان دارای آسیب شنوایی در تشخیص واج، تطابق قافیه، آزمون دستور زبانی، و بیان کلمه تأخیر دارند. توانایی جمله‌نویسی معیار مناسبی برای پیش‌بینی کردن توانایی درک در کودکان آسیب‌دیده شنوایی است (کاکوجوبیاری و شریفی ۱۳۹۳). دریافت ناقص محرک صوتی به شدت بر توان کودکان کم‌شنوا در دریافت مفاهیم زبانی و مقاصد ارتباطی اثر می‌گذارد و فرد را با محدودیت‌های زیادی مواجه می‌سازد. اثر اولیه کم‌شنوایی بر کودک ایجاد اختلال در رشد ارتباطی اوست. از آنجایی که مهارت‌های ارتباطی برای یادگیری تحصیلی ضروری است، وقتی این‌گونه مهارت‌ها تحت‌الشعاع آسیب شنوایی قرار می‌گیرد، به تبع آن پیشرفت تحصیلی تحت‌تأثیر قرار خواهد گرفت (Blamy 2010).

معلم‌ان از کتاب درسی به عنوان منبع اصلی محتوا، برنامه درسی، و ابزار اصلی تدریس در تعیین و جهت‌دهی فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان استفاده می‌کنند (Táboas and Rey-Cao 2012). ارزش‌یابی درمورد محتوای کتاب درسی که مهم‌ترین ابزار آموزش زبان رسمی (به‌خصوص در دوره ابتدایی) است بسیار بااهمیت است؛ زیرا زبان وسیله انتقال مفاهیم و مقاصد است. کتاب‌های درسی مرتبط با زبان باید به گونه‌ای تنظیم شوند تا راه‌گشای دریافت مفاهیمی باشند که کودک و نوجوان از طریق آن‌ها به مفاهیم دیگر دروس مانند علوم، دینی، اجتماعی، و... برسد. بنابراین، در انتخاب متون فارسی باید هم به پرورش زبان مادری و استفاده صحیح از کلمات در گفتار توجه شود و هم به ارتباط دادن این مفاهیم با زندگی روزمره و نیازهای یادگیرندگان تا از بروز مشکلات آموزشی در سال‌های تحصیلی و بعد از آن جلوگیری شود (همائی و مرتضوی ۱۳۷۹: ۴-۵). با کمک ارزش‌یابی نقاط قوت و ضعف برنامه‌های آموزشی آشکار می‌شود و برنامه‌ریزان و مسئولان اجرایی می‌توانند کاستی‌ها و نارسایی‌ها را رفع و نقاط قوت را تقویت کنند (نویدی ۱۳۸۳: ۸).

پیشرفت مهارت‌های زبانی، سوادآموزی، خواندن و نوشتن، ارتباط، و تعامل با دیگران از اهداف مفروض در برنامه زبان‌آموزی این گروه از دانش‌آموزان است

(رضانی ۱۳۹۸). از آن جایی که زبان‌آموزی یکی از مهم‌ترین توانایی‌های اکتسابی دانش‌آموزان ناشنوا در مدرسه است و نقش زیادی در رشد فردی و شخصیتی و نیز شرکت افراد در جامعه دارد و باتوجه به این‌که برای افراد شنوا و ناشنوا کتب درسی یک‌سانی تدریس می‌شود و هزینه‌های هنگفتی صرف آموزش و توان‌بخشی کودکان ناشنوا می‌شود، لزوم ارزش‌یابی آن و شناخت نقاط قوت و ضعف آن ضروری است و از طریق آن می‌توان برای اصلاح روش‌های آموزشی یا محتوای کتاب‌های درسی تلاش کرد (نیک‌خو ۱۳۹۰).

پژوهش حاضر در پی آن است تا نقاط قوت و ضعف ویژگی‌های ظاهری (ساختار ظاهری و صفحه‌آرایی) و ویژگی‌های محتوایی (تناسب کتاب برای دانش‌آموزان، تناسب فرهنگی، محتوای موضوعی، و نحوه سازمان‌دهی محتوا) کتاب درسی را بسنجند. از نتایج این پژوهش می‌توان برای تجدیدنظر و بازنگری در کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی استفاده کرد. هم‌چنین، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، و مؤسسه‌های پژوهشی می‌توانند از یافته‌ها استفاده کنند.

۲. معرفی اجمالی اثر

کتاب درسی *زبان‌آموزی* براساس نیاز مبرم دانش‌آموزان دارای آسیب شنوایی به آموزش‌های بیش‌تر و تخصصی‌تر در زمینه زبان‌آموزی و جمله‌سازی، با رویکرد پرورش مهارت‌های زبانی باتوجه به مهارت‌های درک خواندن و نوشتن، و با هدف افزایش چیرگی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی بر مهارت‌های نوشتاری، جمله‌سازی، و نگارش تدوین شده است. به‌بیانی دیگر، کتاب *زبان‌آموزی* پایه سوم به‌منظور منبعی برای حمایت از نیازهای ویژه این گروه از دانش‌آموزان تدوین شده است و در کنار کتاب فارسی *بخوانیم و بنویسیم* پایه سوم دبستان آموزش داده می‌شود.

بخش‌های مختلف کتاب *زبان‌آموزی، جمله‌سازی* پایه سوم عبارت‌اند از استفاده از کلمات پرسشی «چه کار می‌کنند؟»، «چه چیزی؟»، «چه وقت؟»، «چند تا؟»، و «چندمین؟»، استفاده از قیدهایی مانند «هر»، «هیچ»، «همه»، و «همه‌جا»، استفاده از ضمائر «خود»، «خودم»، «خودت»، و...، کاربردهای زمان حال (امروز، امسال، امشب، و...)، کاربرد قید زمان آینده (فردا، هفته بعد، سال بعد، و...)، کاربرد قید زمان گذشته (دیروز، پارسال، و...)، و کاربرد قیدهای کیفیت (تند، سریع، آهسته، و...). آموزش این کتاب در جدول ساعات

هفتگی در بخشی از زمان درس زبان و ادبیات فارسی (انشا) پیش‌بینی شده است (رشنو سیدری و دیگران ۱۳۹۲).

۳. چهارچوب نظری و پیشینه پژوهش

برای ارزیابی کتاب‌های درسی دانش‌آموزان ناشنوا می‌توان ملاک‌های زیر را در نظر گرفت: وجود پرسش‌های الحاقی، فهرست واژگان، پرسش‌نامه معلم، تاریخ نشر، به‌روزر بودن، منطبق بودن با استانداردها، در نظر گرفتن مهارت‌های لازم، متناسب‌سازی‌هایی در زمینه تفاوت‌های یادگیری، حاوی اطلاعات مرتبط با موضوع بودن، فعالیت‌های مناسب و سرگرم‌کننده داشتن، تناسب سطح خواندن، مواد و تجهیزات لازم، تصویرسازی روشن و مرتبط، تلفیق مناسب با سایر دروس، عدم تبعیض و سوگیری علیه گروه‌های خاص، قابل فهم بودن واژه‌ها، و راحت بودن معلم با کتاب (Boyd 2000).

تفرجی یگانه و کمری (۱۳۹۸) به این نتیجه رسیدند که عملکرد آزمودنی‌های شنوا در هر دو گروه سنی در مقایسه با عملکرد کودکان ناشنوا هم‌تای آن‌ها در هر دو آزمون تشخیص واژگانی و کاربرد واژگانی به‌طور معنی‌داری بهتر بود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که کودکان ناشنوا در مقایسه با کودکان شنوا نه تنها واژه‌های کم‌تری می‌دانند، بلکه عمق دانش آن‌ها به این واژه‌ها نیز کم‌تر است. علاوه بر این، مقایسه دو آزمون نشان‌دهنده کارآمدی تکلیف تشخیص واژگانی به‌منزله ابزاری به‌منظور سنجش دانش معنایی واژگانی است.

یافته‌های رضایی، راشدی، لطفی، و ویسی (۱۳۹۲) نشان داد که کودکان کم‌شنوا در مهارت‌های تشخیص شنیداری، حافظه شنیداری کلمه، حافظه شنیداری جمله، ترکیب واجی، تقطیع واجی، و درک خواندن متن عملکرد ضعیف‌تری در مقایسه با کودکان شنوا داشته‌اند، اما در سایر مهارت‌ها عملکرد مشابهی را نشان دادند. کودکان کم‌شنوا در تکالیف مبتنی بر پردازش‌های بینایی عملکردی مشابه و در تکالیف مبتنی بر پردازش‌های شنیداری و واجی عملکرد ضعیف‌تری در مقایسه با کودکان شنوا دارند.

نتایج پژوهش مخلصین، کسبی، احدی، و سجودی (۱۳۹۳) نشان می‌دهد که کودکان ناشنوا در همه موارد به‌جز حافظه بینایی به‌طور معناداری ضعیف‌تر از گروه کنترل عمل می‌کنند. هم‌چنین، در گروه ناشنوا بین نمرات درک خواندن با حافظه بینایی و آگاهی واج‌شناختی هم‌بستگی مثبتی وجود داشت، اما بین حافظه کلامی و هیچ‌یک از آزمون‌ها

هم‌بستگی نبود. کودکان ناشنوا حین خواندن، علاوه بر کل خوانی، که مبتنی بر حافظه بینایی است، از کدشکنی‌های واجی نیز استفاده می‌کردند و مهارت‌های یادشده با درک خواندن آن‌ها هم‌بستگی مثبتی داشت. به نظر می‌رسد که مهارت‌های آگاهی واج‌شناختی در این کودکان اغلب از طریق بینایی کسب می‌شود، نه از طریق مهارت‌های حرکتی مربوط به تولید و حافظه کلامی.

رقیب‌دوست و کمری (۱۳۹۳) عملکرد چهار دانش‌آموز ناشنوای عمیق پایه پنجم را به منزله گروه آزمایش و عملکرد چهار دانش‌آموز شنوای طبیعی پایه پنجم را به منزله گروه کنترل در پژوهشی مقطعی با اجرای آزمون درک مطلب جملات موصولی فاعلی محتمل و غیرمحتمل معنایی مورد بررسی و مقایسه قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که بین عملکرد آزمودنی‌های شنوای و ناشنوا در درک جملات موصولی فاعلی محتمل معنایی تفاوت معناداری وجود ندارد، اما آزمودنی‌های ناشنوا در مقایسه با آزمودنی‌های شنوای در درک جملات موصولی فاعلی غیرمحتمل معنایی به‌طور معناداری ضعیف‌تر عمل کردند.

رشیدی و راغ‌نژاد (۱۳۹۳) در پژوهش خود با عنوان «ارزیابی محتوایی کتاب‌های زبان فارسی (درس‌های پایه و پایتخت ایران) در چهارچوب طبقه‌بندی تجدیدنظرشده بلوم» به این نتیجه رسیدند که تناسب بخش‌های مختلف این کتب، مانند محتوا و تمرین‌های فراهم‌آمده، با نیازهای واقعی یادگیرندگان بسیار حائز اهمیت است.

یزدانی (۱۳۹۶) شاخص‌های سنجش کیفیت محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی را دسته‌بندی کرد، ابزاری را برای سنجش کیفیت کتاب‌های درسی دوره ابتدایی ساخت، و روایی صوری و محتوایی آن را مورد بررسی قرار داد. رضانی (۱۳۹۸) به نقد و بررسی و اکاوی نقاط قوت و ضعف صوری و محتوایی کتاب *زبان‌آموزی و جمله‌سازی پایه اول* ابتدایی پرداخت و نقاط قوت و ضعف محتوایی و شکلی کتاب‌ها را برشمرد. یانگ و هانگویی، و بی (Yong et al. 2019) برنامه آموزشی و آموزش زبان محتوامحور دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار دادند.

۴. روش‌شناسی

پژوهش حاضر کاربردی و به‌روش کمی - کیفی انجام شده است. برای گردآوری داده‌های کیفی از گروه‌کانونی، تحلیل محتوا، و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و برای گردآوری داده‌های کمی از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است.

جامعه آماری و نمونه آماری: طبق آمار اعلامی توسط کارشناس مربوط در سازمان آموزش و پرورش استثنایی شهر اصفهان، برآورد تقریبی تعداد معلمان پایه سوم ۳۵ نفر است. به دلیل حجم کم جامعه آماری برای جمع‌آوری داده‌های کمی به روش سرشماری عمل کردیم. برای جمع‌آوری داده‌های کیفی از نمونه‌های غیرتصادفی هدف‌مند قابل‌دسترس استفاده شد. هم‌چنین، برای ارزش‌یابی درس به‌درس محتوای آموزشی چهار نفر از مناطق مختلف آموزشی شهر اصفهان انتخاب شدند و متخصصان نیز در زمینه‌های هنری، ویرایش، آموزش زبان، زبان‌شناسی، برنامه‌ریزی درسی، و آموزش کودکان دارای نیازهای آموزشی ویژه (کودکان دارای آسیب شنوایی) اظهار نظر کردند. اطلاعات نمونه، جامعه، و ابزار اندازه‌گیری پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. اطلاعات نمونه، جامعه، و ابزار اندازه‌گیری پژوهش

ردیف	ابزار	جامعه آماری	نمونه آماری	روش نمونه‌گیری
۱	سیاهه/ پرسش‌نامه بررسی اسنادی	کتاب درسی زبان‌آموزی و جمله‌سازی (نه درس)	بررسی کتاب درسی زبان‌آموزی و جمله‌سازی توسط پژوهش‌گر	پژوهش‌گر
۲	گروه هم‌اندیش (مصاحبه متمرکز یا کانونی/ ارزش‌یابی توصیفی - کیفی)	۳۵ نفر (تعداد کل معلمان پایه سوم ابتدایی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی استان اصفهان)	چهار معلم مجرب از استان اصفهان (منتخب مناطق آموزشی شهر اصفهان)	روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدف‌مند
۳	ارزش‌یابی اجمالی (پرسش‌نامه لیکرتی/ بسته پاسخ)	۳۵ نفر	۳۵ نفر	سرشماری
۴	مصاحبه با متخصصان موضوعی و هنر (حاشیه‌نویسی)	متخصصان موضوعی و هنر کل کشور	شش متخصص: آموزش زبان (یک نفر)، آسیب‌دیده شنوایی (یک نفر)، برنامه‌ریزی درسی (یک نفر)، گرافیک (یک نفر)، و ویراستار (یک نفر)	روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدف‌مند

روایی و پایایی ابزار: با توجه به مباحث کتاب و اهداف کتاب، مطالعه منابع علمی و مشاهده پرسش‌نامه‌های مشابه، نظر استادان راهنما و مشاور، و نظر اصلاحی کارشناسان خبره در زمینه گویه‌های پرسش‌نامه رمضان (۱۳۹۴) اخذ شد و روایی محتوایی توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی پایایی ابزار اندازه‌گیری داده‌های کمی آلفای کرونباخ به شرح جدول ۲ محاسبه شد. این اعداد نشان‌دهنده آن است که پرسش‌نامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد یا به عبارت دیگر از پایایی لازم برخوردار است.

جدول ۲. بررسی پایایی مؤلفه‌ها براساس تعداد گویه‌ها و با کمک ضریب آلفای کرونباخ

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد گویه‌ها	درصد توافق (ضریب آلفای کرونباخ)
۱	زیباشناسی	۷	۰.۷۳۱
۲	ساختار	۶	۰.۷۴۷
۳	صفحه‌آرایی	۱۱	۰.۷۹۴
۴	تناسب با دانش آموز	۲۴	۰.۸۸۰
۵	تناسب با زبان‌شناسی	۲۰	۰.۷۵۰
۶	قانون‌مندی برنامه درسی	۱۳	۰.۷۴۱
۷	معیارهای سازمان‌دهی محتوا	۹	۰.۸۰۱
۸	کتاب راهنما	۱۶	۰.۷۶۷
۹	کل پرسش‌نامه	۱۰۶	۰.۸۱۵

۵. نقد محتوایی و شکلی اثر

در این بخش یافته‌های پژوهش بر مبنای پرسش‌نامه‌های ارائه‌شده و جلسات کانونی ارائه می‌شود و سپس نتایج حاصل از تحلیل محتوا و پاسخ‌های معلمان و متخصصان آورده می‌شود.

الف. بررسی اسنادی کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی

- باتوجه به این که موضوع کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی است و فهرست واژه‌ها برای دانش‌آموز یا همکار کاربرد خاصی ندارد، این بخش در هیچ قسمتی از کتاب وجود ندارد.
- تناسب موضوعی بین تصویر جلد و اهداف کتاب بسیار ضعیف است. از آنجایی که جلد معرف محتواست، پیش‌نهاد می‌شود که نماد پایه سوم و نماد زبان‌آموزی با رنگی شاد به کار برده شود. هم‌چنین از پشت جلد کتاب نیز استفاده شود.
- صفحه حقوقی، تصویر امام، کلام امام، و فهرست مطالب در کتاب وجود دارد، اما بخشی به نام سخنی با دانش‌آموز در کتاب درج نشده است. به همین دلیل، می‌توان گفت که کتاب به لحاظ صوری کامل و جامع است. به بیانی دیگر، جامعیت شکلی در آن به صورت کامل رعایت شده است.
- پیش‌نهاد می‌شود «فهرست مطالب» پیش از شروع درس باشد تا دسترسی به آن راحت باشد. هم‌چنین، ضرورت دارد تصاویری که در فهرست مطالب آمده است با

- محتوای درس مرتبط باشد. باتوجه به این که عنوان‌های فرعی هر درس در فهرست مطالب درج نشده است، دانش‌آموز و معلم نمی‌توانند تصویر دقیقی از محتوای هر فصل داشته باشند و تصویر کلی کتاب نیز به معلم ناقص ارائه شده است. درنهایت، انتظار می‌رود که فهرست مطالب کامل‌تر شود.
- کیفیت چاپ و تصاویر در مقایسه با سایر کتاب‌های آموزش و پرورش در سطح بسیار بالایی قرار گرفته است.
 - مطالب دیداری و شنیداری (لوح فشرده صوتی، تصویر، فیلم، و...) خوبی همراه با کتاب وجود ندارد. این کتاب تنها ابزار آموزشی است که در اختیار معلم و شاگرد قرار گرفته است. پیش‌نهاد می‌شود قسمت‌هایی از کتاب به صورت فیلم و تصاویر متحرک در اختیار همکاران قرار گیرد.
 - کتاب در برنامه درسی و ارزش‌یابی ماهانه در کارنامه جایگاه مجزایی ندارد و با کتاب فارسی ترکیب شده است و این موضوع سبب شده است که هنوز ارزش و اهمیت این کتاب برای دانش‌آموز، والدین، و همکاران مشخص نباشد.
 - موارد ظاهری کتاب از لحاظ صحافی، تصاویر، و قلم به کار گرفته شده از کیفیت مناسبی برخوردار است.
 - عنوان «زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش» عنوان مناسب و کامل است.
 - کتاب از نظر فیزیکی و ظاهری برای دانش‌آموز جذابیت زیادی دارد و دانش‌آموز به علت تصاویر جذاب به این درس علاقه‌مند است.
 - کیفیت چاپ کتاب مناسب و خوب است.
 - رنگ‌بندی متفاوتی در کتاب به صورت گسترده وجود ندارد. فقط در بعضی از قسمت‌ها بنابر احتیاج از رنگ‌های سبز، قرمز، و آبی استفاده شده که جذابیت زیادی برای دانش‌آموز ندارد.
 - کاغذ استفاده شده برای کتاب به اندازه کافی مقاوم است و به سرعت آسیب نمی‌بیند.
 - در مجموع، کتاب از نظر وزنی سنگین نیست و وزن متعادلی دارد. از لحاظ رنگ کاغذ به کار برده شده متعادل است.
 - باتوجه به مطالعه و مصاحبه‌های انجام شده و ناهماهنگی‌های موجود بین محتوا و نیازهای آموزشی و زبانی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی، می‌توان گفت کتاب براساس «نیازهای ویژه مخاطبان» و «نیازسنجی» تدوین نشده است.

- نظم منطقی و انسجام در کل کتاب دیده می‌شود. کتاب به چندین واژه پرسشی و قیدهای متناسب با آن به صورت منسجم پرداخته است.
 - کتاب علیه گروه‌های خاص تبعیض و سوگیری ندارد و در قسمت‌های مختلف از قومیت‌های مانند ترکمن، عشایر، و... استفاده شده است.
 - محتوا و مطالب کتاب از ساده به مشکل درجه‌بندی شده است. به بیانی دیگر، محتوا و مطالب براساس ارتباط و نزدیکی محتوایی سازمان‌دهی شده‌اند.
 - کتاب درسی با کتاب زبان فارسی سوم ابتدایی هم‌خوانی دارد. برای نمونه، درس «حسین فهمیده» و تصویر استفاده‌شده شهیدحسین فهمیده در کتاب زبان‌آموزی با هم در ارتباط‌اند.
 - سیر منطقی (ترتیب درس‌ها) در کتاب مناسب است، اما اگر درس اول با کلمه پرسشی «چه وقت» شروع شود بهتر است.
 - محتوای هر درسی با درس‌های دیگر در ارتباط نیست. نه درس به‌طور کامل با هم در ارتباط نیستند. فقط سه درس مربوط به زمان (گذشته، حال، و آینده) با هم مرتبط‌اند.
 - کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی پایه سوم ابتدایی با برنامه درسی هماهنگی دارد و با نظام آموزشی متناسب است.
 - سطح کتاب زبان‌آموزی بالاتر از سایر کتاب‌هاست.
 - ورود کتاب زبان‌آموزی به برنامه درسی ناشنویان یکی از مهم‌ترین نقاط قوت این کتاب است.
 - تصاویر متنوع، جذاب، و باکیفیت از دیگر نقاط قوت چاپ کتاب است.
 - مهم‌ترین نقاط ضعف کتاب عبارت است از حجم بسیار زیاد کتاب و محتوای آموزشی، تطابق نداشتن محتوای آموزشی با نیاز زبانی دانش‌آموزان، بی‌توجهی به زمان مشخص برای تدریس در برنامه درسی.
 - کارکردن با کتاب برای معلمان آسان نیست. معلمان در آموزش محتوای زبان‌آموزی با مشکلات زیادی روبه‌رویند.
 - این کتاب در برنامه درسی و نظام آموزشی موجود قابل استفاده است و با نیازهای زبانی و آموزشی دانش‌آموز آن هم‌خوانی دارد.
- ب. داده‌های کیفی حاصل از گروه هم‌اندیش
- این داده‌ها در جدول ۳ ارزیابی شده است.

جدول ۳. نقاط قوت و ضعف کتاب

<p>تصویرهای استفاده‌شده در کتاب اغلب برای دانش‌آموزان آشناست.</p> <p>تصویرهای استفاده‌شده با تجربه‌های واقعی زندگی در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی دانش‌آموز هماهنگ است.</p> <p>تصاویر جذاب و برانگیزاننده است.</p> <p>زندگی شهری و روستایی در متن درس‌ها دیده می‌شود و با واقعیت فرهنگی جامعه هم‌خوان است.</p> <p>تفاوت محسوس و چشم‌گیری بین دختر و پسر از لحاظ تعداد وجود ندارد.</p> <p>عناصر گرافیکی استفاده‌شده در هر درس جذاب است.</p> <p>فاصله واژه‌ها از هم‌دیگر و فاصله سطرها از هم‌دیگر مناسب است.</p> <p>بهتر است در انتخاب تصاویر به ویژگی کبر سن دانش‌آموزان ناشناخته توجه شود.</p>	<p>نقاط قوت و ضعف ظاهری</p>
<p>در طراحی تمرین‌ها و محتوا به نیازهای آموزشی و ویژگی‌های دانش‌آموزان دارای آسیب شنوایی توجه شده است.</p> <p>محتوای کتاب با عنوان و موضوع مرتبط است و با مبانی فرهنگی جامعه منافاتی ندارد.</p> <p>دانش‌آموزان در فعالیت‌هایی که مستلزم شناخت شخصیت، تشخیص فعل مناسب، حرف اضافه و حرف ربط برای ساختن جمله، و بیان کردن واژه‌های مربوط به یک شبکه واژگانی (واژه مربوط به طبیعت) است مشکل دارند و تمرین‌هایی که به تفکر استنباطی نیاز ندارند، مانند تمرین‌های وصل‌کردنی نقطه‌چین‌ها و علامت‌زدن برای این گروه از دانش‌آموزان جذاب‌اند.</p> <p>برای متناسب‌سازی درس با نوع آسیب‌دیدگی دانش‌آموزان جمله‌ها کوتاه شده و کل خوانی کلمه در نظر گرفته شده است.</p> <p>مهارت خواندن و نوشتن سهم قابل‌قبولی از محتوای کتاب دارد.</p>	<p>نقاط قوت محتوایی</p>
<p>باتوجه به اهداف و انتظارات مشخص‌شده در هر درس، فعالیت‌ها و تمرین‌های طراحی‌شده از لحاظ کیفیت و کمیت نمی‌تواند به‌طور کامل دانش‌آموز را به اهداف و انتظارات مشخص‌شده برساند.</p> <p>آموزش و تدریس در این کتاب به‌صورت تمرین انجام شده است و تفاوتی بین آموزش و تمرین با ارزش‌یابی و سنجش لحاظ نشده است. کتاب به‌منظور یادگیری ساختار دستوری تدوین شده و بر یادگیری واژه و تلفظ آن متمرکز نیست. واژه از طریق تصویر و کاربرد آن در جمله شناخته می‌شود.</p> <p>واژه در جمله و متن آموزش داده می‌شود و مجزا نیست.</p> <p>کم و کیف تمرین‌ها و آزمون‌های کتاب با توانش زبانی و نیازهای آموزشی و نیازهای زندگی واقعی هم‌خوان نیست.</p> <p>تمرین اضافه برای کار بیش‌تر در نظر گرفته نشده است.</p> <p>سطح زبانی کتاب بسیار بالاتر از سطح زبانی دانش‌آموزان پایه سوم است.</p> <p>مهم‌ترین نقاط ضعف کتاب فشردگی برخی صفحات و زیادبودن حجم مطالب دستوری است.</p>	<p>نقاط منفی محتوایی</p>

ج. ارزش‌یابی تفصیلی درس به‌درس: برخی از نتایج به‌اختصار معرفی می‌شود.

- عدم هم‌خوانی تصاویر استفاده‌شده با مفاهیم آموزشی:

- در صفحه ۱۴ تعداد مفاهیم آموزشی ارائه‌شده و تصاویر استفاده‌شده با هم هم‌خوانی ندارد. برای نمونه، هم فعل گذشته هم فعل زمان حال به دو صورت پرسشی و خبری استفاده شده است. علاوه‌براین، ضمائر مفرد و جمع در

- صیغه‌های مختلف (متکلم مخاطب غائب) به کار رفته است. این مسئله باعث سردرگمی دانش و معلم می‌شود.
- تصویر صفحه ۱۶ با عبارت پرسشی (من چه کار کردم) متناسب نیست. هم‌چنین، خود سؤال حشو است؛ چراکه عبارت پرسشی (من چه کار کردم) از نظر معنایی صحیح نیست.
 - تصویر صفحه ۲۳ (ماشین لباس شویی) با عبارت پرسشی (چه کار می‌کند) متناسب نیست.
 - برای پاسخ به عبارت پرسشی (سارا چه کار کرد؟) در صفحه ۲۵ تصویر سارا باید ثابت باشد، اما در این صفحه تصویر سارا در سؤال اول تغییر کرده است که باعث کج‌فهمی دانش‌آموز می‌شود.
 - بعضی تصاویر روشن و واضح نیستند:
 - تصویر صفحه ۲۶ تصویر که بازبودن در مشخص نیست.
 - فاصله بین سطرهای درس مناسب است، اما در بعضی صفحه‌ها مانند ص ۱۴ که فونت به صورت bold است بهتر است فاصله بین دو سطر بیش‌تر شود یا این‌که فقط کلمه «چه کار» bold باشد.
 - باتوجه‌به این‌که مناسب‌بودن تعداد فعالیت‌های یک درس به سختی و آسانی موضوع و میزان تسلط دانش‌آموزان بستگی دارد، باید گفت تعداد فعالیت‌ها زمانی مناسب هستند که دانش‌آموز بتواند محتوای آموزشی را در زبان نوشتاری و گفتاری به کار گیرد. متأسفانه، اکثراً تمرین‌های کتاب هم‌راه با راه‌نمای تصویری یا متنی است که دانش‌آموز بیش‌تر به صورت تقلیدی و تکراری به پرسش‌ها پاسخ می‌دهد.
 - تصاویر تاحدودی با تجربه دیداری دانش‌آموزان تطابق دارد. برای نمونه، طناب‌کشی صفحه ۱۴، مهمانی صفحه ۱۸، و پارک صفحه ۱۹. پیش‌نهاد می‌شود برای این‌که دانش‌آموز بتواند آموخته‌های خود را در شرایط واقعی به کار گیرد، از تصاویر عینی هم در درس استفاده شود. مانند نمونه تمرین صفحه ۲۶ و ۲۷. به‌جای استفاده از تصویر خرگوش بهتر است از شخصیت انسان استفاده شود.
 - از آن‌جایی که یکی از بهترین راه‌بردهای یادگیری برای دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی استفاده از تصاویر است، لذا باید در انتخاب تصاویر دقت و توجه

بیش‌تری شود. در درس دوم تصاویر به‌طور کلی مرتبط با محتواست، فقط در برخی از صفحه‌ها تصاویر خوبی انتخاب نشده‌اند. برای نمونه است:

* تمرین صفحه ۳۵ به‌جای تصویر زنبور گربه باشد و در همین صفحه تصویر مادر بزرگ با تعداد زیادی بشقاب در سفره با هم بی‌ربط است. تمرین‌هایی که نیازمند تفکر استنباطی نیست، مانند تمرین‌های وصل‌کردنی نقطه‌چین‌ها و علامت‌زدن برای این گروه از دانش‌آموزان جذاب است؛ مانند تمرین‌های صفحات ۱۵، ۱۶، ۲۰، ۲۴.

* تمرین صفحه ۱۵ از لحاظ محتوایی جالب نیست؛ چراکه ما در زبان فارسی و زبان عامیانه سؤالی نداریم که بپرسیم با قاشق چه کار کرد؟ با صابون چه کار کرد؟ برای نمونه، می‌توان در حین انجام تمرین‌های کاردستی از دانش‌آموز سؤال کرد که با وسایل دورریختنی «چه کار کردی»؟

* سؤال دوم این تمرین حشو است. «من چه کار کردم» به‌لحاظ دستوری صحیح است، اما به‌لحاظ معنایی ارزشی ندارد و تصویر مرتبط با آن هم جالب نیست. بهتر است حذف شود. دانش‌آموزان با فعالیت‌هایی که به تفکر انتزاعی نیاز دارند و راه‌نمای تصویری ندارند برای نمونه جمله‌سازی (صفحه ۱۸) مشکل دارند و تمایلی به آن‌ها نشان نمی‌دهند.

* دانش‌آموزان در فعالیت‌هایی که مستلزم شناخت شخصیت، تشخیص فعل مناسب، حرف اضافه و حرف ربط برای ساختن جمله، و بیان‌کردن واژه‌های مربوط به یک شبکه واژگانی (واژه مربوط به طبیعت) است مشکل دارند؛ برای نمونه پرسش به پاسخ سؤال در صفحه ۲۳.

* دانش‌آموزان در فهم فعالیت‌هایی که پاسخ آن‌ها به تغییر ضمیر نیاز دارد مشکل دارند.

برای نمونه در صفحه ۱۷ این مشکلات وجود دارد:

- دانش‌آموز در پاسخ به سؤال «شما...» باید بنویسد «ما...» یا در پاسخ به سؤال «تو...» باید بنویسد «من...».

* دانش‌آموزان در فهم انتخاب از بین تصاویر و گزینه‌های صحیح مشکل دارند. برای نمونه در صفحه ۱۹ چهار تصویر مربوط به پارک (طناب‌بازی، تاب‌بازی، توپ‌بازی، قایم‌باشک) تصاویر صحیحی هستند. درک تصویر نادرست برای دانش‌آموز از بین تصاویر صحیح سنگین است. بهتر بود از گزینه‌های دورتر هم استفاده می‌شد.

به‌طور کلی، در کتاب متن خاص و طولانی وجود ندارد و تلاش شده است در فعالیت‌ها از جمله‌های طولانی پرهیز شود، به‌طوری‌که میانگین طول جمله‌ها زیاد نیست و بیش‌تر از جمله‌های بیانی یا پرسشی بین سه تا شش کلمه‌ای استفاده شده است.

محتوای آموزشی موجود در کتاب قطعاً برای کودکانی نوشته شده است که اختلال زبانی دارند و سایر دانش‌آموزان عادی این دستور زبان ساده را با روند رشد طبیعی زبان فراگرفتند. لذا کتاب در طراحی تمرین‌ها و فعالیت‌ها بر ویژگی‌های زبانی کودکان آسیب‌دیده‌شنوایی متمرکز است. ضمناً باید یادآوری کرد که سطح توانایی زبان‌آموزی دانش‌آموزان با پایه‌درسی آن‌ها برابر نیست و بسته به این‌که در چه سالی زبان‌آموزی را آغاز کرده باشند می‌تواند متفاوت باشد. برای نمونه، درس یک برای اکثر دانش‌آموزان از لحاظ درک زبانی و بیانی سخت است و برای تعدادی از دانش‌آموزان دارای کاشت حلزون یا دارای افت شنوایی بسیار روان است.

باتوجه‌به این‌که دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌شنوایی از نظر سبک‌های یادگیری بیش‌تر با محرک‌های دیداری درگیرند، در این کتاب به این ویژگی به‌خوبی توجه شده است و اکثر آموزش‌ها و فعالیت‌ها در قالب تصویر ارائه شده است و می‌توان گفت مطالب انتزاعی خیلی کم استفاده شده است، اما به تفاوت سطح زبانی دانش‌آموزان در تمرین‌ها توجه نشده است.

کتاب بر مهارت «صحبت‌کردن» کم‌تر پرداخته است و فقط ابتدای هر درس در قالب فعالیت «ببینید و بشنوید و بگویید» برای دانش‌آموز ارائه شده است. برای نمونه، در درس یک دانش‌آموزان بعد از دیدن تصاویر (هل‌دادن، چرخیدن، و خندیدن) باید به صحبت‌های آموزگار گوش کنند و در پاسخ به سؤال امین چه‌کار می‌کند، باید باتوجه‌به تصویر پاسخ دهند: «امین می‌چرخد»، «امین می‌خندد».

کتاب در قالب تمرین‌های متفاوت مثل پاسخ به پرسش‌ها، جمله‌نویسی، جای خالی، واژه‌نویسی به مهارت نوشتن پرداخته است. برای نمونه: * پاسخ به پرسش‌ها: ص ۱۷، ۱۸، ۱۹، و ۲۳.

کتاب به‌طور جداگانه به تقویت مهارت «خواندن» پرداخته است و تنها در تمرین‌ها و فعالیت‌ها دانش‌آموز را به خواندن عبارت پرسشی یا بیانی سوق می‌دهد.

مهارت گوش‌دادن فقط در اولین فعالیت هر درس تحت عنوان (ببینید، بشنوید، و بگویید) در کتاب ارائه شده است؛ برای نمونه:

* ص ۱۲ دانش‌آموز عبارت پرسشی (امین چه کار می‌کند؟) و جمله‌های بیانی (امین می‌چرخد. امین می‌خندد.) از معلم می‌شنود و بعد از آن خودش تکرار می‌کند.

پیش‌نهاد می‌شود مهارت «گوش کردن» در قالب تمرین مشخص و منظم در هر درس به صورت مجزا اضافه شود. تمرکز اصلی کتاب بر یادگیری کاربرد واژه‌های پرسشی (چه کار، چگونه، چه وقت، چندان، چندان، چندم، و چندمین) است.

در درس اول کتاب به آموزش واژه پرسشی «چه کار» در قالب فعالیت‌های تکرار، گوش دادن، و... در بافت‌های مختلف با ضمائر مختلف پرداخته است.

باتوجه به این‌که در درس اول کاربرد عبارت «چه کار» را در بافت‌های واقعی آموزش می‌دهد و از طرف دیگر از دانش‌آموز پاسخ متناسب با همان بافت را می‌خواهد، پس می‌توان گفت در درس یک کاربرد زبان در موقعیت‌هایی نظیر پارک، مدرسه، و... تقویت شده است. موقعیت‌های واقعی در درس یک، برای نمونه * ص ۱۳، خرید کردن.

راه‌برد یادگیری به کار برده شده در این کتاب جهت آموزش «تلفظ واژه» در قالب فعالیت‌های (ببینید و بگویید) و (بشنو و بگو) است. برای نمونه * ص ۱۲، ببینید، بشنوید، و بگویید؛ باتوجه به این‌که امین چه کار می‌کند از معلم می‌شنود و دقیقاً تکرار می‌کند.

درس با صراحت بر راه‌بردهای یادگیری ساختار دستوری تأکید می‌کند. در قالب تمرین‌های مختلف درس اول جایگاه کلمه پرسشی «چه کار» را آموزش می‌دهد و بر جایگاه آن در جمله، کاربرد آن برای زمان‌های مختلف، و ضمائر متناسب تأکید دارد.

نوآوری در تمرین‌ها و فعالیت‌ها دیده می‌شود و تمرین‌ها متنوع‌اند، اما سبک یک‌نواختی دارد؛ برای نمونه * در ص ۱۷، تمرین نوشتاری به صورت «کامل‌کردنی»؛ در ص ۱۶، تمرین نوشتاری به صورت «علامت بزن».

بهتر است که بعضی از فعالیت‌ها در قالب هنر، کاردستی، و خارج از مدرسه در محیط واقعی انجام گیرد. باتوجه به این‌که دانش‌آموزان پایه سوم از لحاظ علائق، سلیقه، و سرگرمی شبیه هم‌اند، تا حدود زیادی در تصویرگری و رنگ به خواست این دانش‌آموزان توجه شده است؛ برای نمونه، ص ۱۴، طناب‌کشی.

اما اکثر تمرین‌ها و فعالیت‌های شاد با دانش‌آموزان پسر معرفی شده است؛ یعنی اکثر فعالیت‌های ورزشی و سرگرمی با تصویر پسرانه است. برای نمونه، ص ۲۴، امین در حال بازی فوتبال.

درس یک با موضوع آموزش عبارت پرسشی «چه کار» متناسب با رشد شناختی دانش‌آموزان پایه سوم است و اگر آموزش صحیح صورت گیرد، موضوع نه چندان سخت است و نه پیش‌پاافتاده، بلکه بسیار کاربردی است.

دانش‌آموز می‌تواند کاربرد عبارت «چه کار» در درس اول را به صورت تمرین‌های جای خالی وصل‌کردنی و... انجام دهد، اما توجهی به فعالیت‌های با محرک‌های حسی و لمسی نشده است. برای مثال، تمرین کاردستی یک تمرین دست‌ورزی است که اصلاً در این درس استفاده نشده است.

تمرین‌ها و آزمون‌های درس از نظر کمی و کیفی با سطح توانش زبانی و نیازهای آموزشی زبان‌آموزان هم‌خوانی ندارد. برای اکثر دانش‌آموزان در سطح بالاتری قرار دارد. دانش‌آموزانی که افت شنوایی کمی دارند در سطح پایینی قرار دارد.

اکثر تمرین‌ها و فعالیت‌ها دستورالعمل و مثال دارند و این‌گونه نوشته شده است: «دانش‌آموز عزیز، باتوجه به نمونه، به پرسش‌ها پاسخ دهید»، ولی در بعضی از تمرین‌ها دستورالعمل داده شده واضح نیست و همکاران و دانش‌آموزان با برداشت شخصی به انجام فعالیت می‌پردازند.

تصاویر تاحدودی با تجربه دیداری و عملی دانش‌آموزان تطابق دارد. برای نمونه، «نمازخواندن» ص ۴۸ و «جاروکردن» ص ۵۱.

از آنجایی که درس پنجم مربوط به قید زمان گذشته (دیروز، دیشب، پارسال، ساعت پیش، هفته گذشته، و ماه گذشته) است و نمی‌توان موضوع و مفهوم «زمان» را در قالب تصویر به خوبی نشان داد، لذا در این درس در مقایسه با سایر درس‌ها از تصویر کم‌تری استفاده شده است و برای نشان‌دادن این منظور در کنار تصویر از تقویم، ساعت، و تاریخ استفاده شده است. در این صورت، دانش‌آموز به درک و دریافت مفهوم نمی‌رسد و با راهنمای تصویری به پاسخ صحیح می‌رسد؛ مانند تمرین ص ۹۸ و ص ۱۰۷.

باین که اکثر دانش‌آموزان عادی در نه‌سالگی در پایه سوم ابتدایی به آموزش و تحصیل مشغول‌اند، ولی سن مشخص و دقیقی برای کودکان آسیب‌دیده شنوایی در پایه سوم وجود ندارد و ممکن است به دلیل توقف پایه سن بیش‌تری داشته باشند، پس تصاویر از لحاظ فرم، سبک، و رنگ باید بالاتر از نه‌سالگی را نیز در نظر بگیرد. در این درس، تصاویر مناسب‌اند، ولی تصاویر در ص ۱۱۲ و ۱۱۳ کودکان به نظر می‌رسد.

تصاویر درس ششم متأسفانه ارتباط کمی با محتوا دارد و از تصاویر برداشت صحیحی نمی‌شود، لذا از آنجایی که یکی از بهترین راهبردهای یادگیری برای دانش‌آموزان آسیب‌دیده

شنوایی استفاده از تصاویر است، باید در انتخاب تصاویر دقت و توجه بیشتری شود. برای نمونه، تصویر ص ۱۱۹ برای سه ضمیر (خودش، خودم، و خودت) متفاوت با یک تصویر استفاده شده است.

دانش‌آموز به فعالیت‌هایی که در قالب بازی و گفت‌وگو انجام می‌گیرد، علاقه نشان می‌دهد؛ مانند فعالیت «بازی کنید و بیاموزید» ص ۱۱۶، فعالیت «خودت را معرفی کن» توسط والدین ص ۱۱۸.

دانش‌آموز هم‌چنین به فعالیت ص ۱۲۶، ۱۲۷، و ۱۲۸ به دلیل ساده‌بودن و جدیدبودن علاقه‌مند است و دانش‌آموز به فعالیت ص ۱۲۵ علاقه‌ای نشان نمی‌دهد؛ زیرا نیازمند تفکر استنباطی است و راه‌نمای تصویری ندارد.

از آن‌جایی که درس هفتم مربوط به قید زمان آینده است و نمی‌توان موضوع و مفهوم «زمان» را در قالب تصویر به‌خوبی نشان داد، لذا بعضی از تصاویر کارکرد مؤثری در فرایند یادگیری ندارند؛ مانند فعالیت ص ۱۳۱ که تصاویر زیاد دارد و مرتبط با محتوا نیست.

* دانش‌آموزان در فعالیت‌هایی مشکل دارند که مستلزم شناخت شخصیت، تشخیص فعل مناسب، حرف اضافه، و حرف ربط برای ساختن جمله است؛ مانند زهرا هفته آینده دو کتاب داستان خواهد خواند، ص ۱۴۰.

به‌طور کلی، درس هفتم برای دانش‌آموزان پایه سوم سخت است، ضمن آن‌که این نوع جمله‌بندی که در قسمت بالا به چند نمونه آن اشاره شد، ضرورتی در نوشتار و گفتار ندارد و خیلی کم پیش می‌آید که ما در گفتار و نوشتار از این نوع جمله‌بندی استفاده کنیم.

درس هشتم تمرین‌های طولانی و زیادی دارد که از حوصله دانش‌آموزان خارج است و بخش نگارش ۸ در سه صفحه نوشتاری طولانی باعث اضافی‌بودن تمرین‌ها شده است.

درس نهم در مقایسه با سایر دروس هم حجم کم‌تری دارد و هم این‌که دانش‌آموز قبلاً در درس ریاضی به یادگیری آن پرداخته است، لذا تصاویر کم‌تری در صفحه می‌بینم. تصاویر استفاده‌شده عبارت‌اند از نانوایی ص ۱۷۱، مسابقه دو ص ۱۷۶، و زندگی در آپارتمان ص ۱۷۹.

پیش‌نهاد می‌شود که تصاویر افراد استفاده‌شده در درس افراد آسیب‌دیده شنوایی باشند که نماد سمعک بر گوش آن‌ها مشخص شده است؛ چراکه دانش‌آموز با تصویر هم‌زادپنداری می‌کند و اعتماد به نفس فعالیت‌های مختلف را در خود پرورش می‌دهد.

با توجه به این‌که در درس نهم کاربرد کلمه پرسشی «چندتا، چندمین، و چندم» را در بافت‌های موقعیتی واقعی آموزش می‌دهد و از طرف دیگر از دانش‌آموز پاسخ متناسب با

ارزش‌یابی کتاب *زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش پایه سوم* ... (احمد رضانی و دیگران) ۱۰۳

همان بافت را می‌خواهد، پس می‌توان گفت در درس نهم کاربرد زبان در موقعیت‌هایی نظیر پارک، مدرسه، و... به صورت نسبی تقویت شده است.

راه‌برد یادگیری تلفظ واژه بسیار متنوع است، مانند استفاده از کارت آموزشی، استفاده از آینه، تکرار کردن، نشان دادن، و لمس کردن اندام‌های گفتاری. همان‌طور که گفته شد، یکی از راه‌بردهای یادگیری تلفظ واژه تکرار توسط مربی و کودک است که در درس نهم نیز از راه‌برد «تکرار واژه» استفاده شده است.

د. مصاحبه با متخصصان

جدول ۴. مصاحبه با آسیب‌شناس گفتار و زبان

<ul style="list-style-type: none"> - اولین نکته مثبت کتاب وجود خود کتاب است. ورود این کتاب به برنامه درسی رسمی کودکان آسیب‌دیده شنوایی بسیار قابل تقدیر است. - دومین نکته مثبت به ظاهر کتاب مربوط است، مانند کیفیت خوب چاپ، صحافی، استفاده از تصاویر فراوان، و به‌کارگیری رنگ‌های مختلف و شاد از نقاط قوت اثر است. - تصاویر به‌کار گرفته شده بسیار ظریف و با دقت فراوانی نقاشی شده است. - درگیر کردن فعال والدین با فعالیت‌هایی که به آن‌ها مربوط می‌شود. 	<p>نقاط قوت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - عدم تناسب سطح زبانی کتاب با سطح زبانی دانش‌آموز. - به‌عنوان درس رسمی در برنامه درسی قرار گرفته است، ولی از نظر زمانی و ارزش‌یابی در کارنامه با درس فارسی است که این سبب بی‌اهمیتی و بی‌ارزشی کتاب <i>زبان‌آموزی</i> برای والدین و همکاران شده است. - عدم آمادگی همکاران در تسلط بر تدریس و برگزار نشدن دوره‌های آموزشی. - در تدوین کتاب از نظر کارشناسان درباره آسیب‌های گفتار و زبان و از نظر معلمان آسیب‌دیده شنوایی کم‌تر استفاده شده است. - در این کتاب بیش‌تر از سایر مهارت‌ها به تقویت مهارت نوشتن پرداخته است و تقویت سایر مهارت‌ها در حاشیه قرار گرفته است. - یکی از مشکلات عمده این کتاب نبود ابزارهای مکمل مانند CD، DVD، و ابزارهای چندرسانه‌ای است که بیان اهداف کتاب را راحت‌تر و مؤثرتر می‌کند. 	<p>نقاط منفی</p>

جدول ۵. مصاحبه با زبان‌شناس

<ul style="list-style-type: none"> - کتاب علیه گروه‌های خاص (قوم و نژاد) تبعیض و سوگیری ندارد. - کتاب در بیان جنسیت (شخصیت‌ها، مطالب، تصاویر، و...) متعصب نیست و هر دو جنسیت مذکر و مؤنث در آن یکسان است. - نظم منطقی و انسجام مطالب در هر درس نیز وجود دارد. - کتاب در برنامه درسی و نظام آموزشی موجود قابل استفاده است و با آن‌ها هم‌خوانی دارد. - در تلاش برای تهیه کتاب از رنگ به‌خوبی استفاده شده است. - تمرین‌های متنوعی دیده می‌شود. 	<p>نقاط قوت</p>
---	------------------------

<ul style="list-style-type: none"> - به منظور تناسب محتوا با ویژگی‌های دانش‌آموزان برای خواندن و نوشتن، متنی فراتر از سطح یک یا دو جمله دیده نمی‌شود، به‌طور متوسط دو تا سه کلمه‌ای‌اند. - نیازهای آموزشی کودکان دوزبانه مورد توجه نبوده است. - برای توجه به مهارت صحبت‌کردن، تمرین‌ها تعاملی و ارتباطی نیستند و به‌غیر از تمرین‌های «با صدای بلند بخوانید» که در آن‌هم مهارت صحبت‌کردن نیست، سایر موارد تمرین جمله‌نویسی و وصل کردن است. - در مقایسه با سایر مهارت‌ها، کتاب به مهارت نوشتن بیش‌تر می‌پردازد، ولی تمرین در سطح جمله‌نویسی باقی می‌ماند و به فراتر از سطح جمله نمی‌رسد. - در مورد خواندن بخش اختصاصی وجود ندارد. - تمرین اختصاصی برای مهارت گوش‌کردن هم دیده نمی‌شود. - بی‌توجهی به سطح شناخت و توانش زبانی و ارتباطی کودک. - محدودبودن مفاهیم دستوری. - بی‌توجهی به مهارت گفتاری و ارتباطی. - عدم توجه به مهارت شنیداری. - به‌طور کلی، مباحث نظری می‌تواند با ارجاع‌های دقیق‌تر و استفاده از منابع مناسب‌تر صورت گیرد. 	<p>نقاط منفی</p>
---	-------------------------

جدول ۶. مصاحبه با متخصص برنامه‌ریزی درسی

<ul style="list-style-type: none"> - محتوای کتاب با طرح جلد متناسب است. - عنوان از نظر بودجه زمانی با درس فارسی در نظر گرفته شده است، از این‌رو بهتر است گفته شود که فارسی شامل خوانداری (بخوانیم)، نوشتاری (بنویسیم)، و گفتاری (زبان‌آموزی) است. - محتوای کتاب نشان‌دهنده زندگی یک خانواده ایرانی است و در آن مفروضات جامعه ایرانی - اسلامی مانند حجاب، خانواده، و... رعایت شده است. - عناوین و مطالب مکالمات، متون و تکالیف، و... جالب و جذاب‌اند. - تمرین‌ها با مطالب آموزش‌داده‌شده در کتاب مطابقت دارد. هر تمرین مثال مشخص و روشنی دارد. - باتوجه به تمرین‌های متفاوت که شنیداری، دیداری، و نوشتاری است و هم‌چنین تنوعی که در تمرین‌های نوشتاری وجود دارد، می‌توان گفت به سبک‌های یادگیری توجه شده است. - تنوعی که در مطالب، موضوعات، و تکالیف وجود دارد باعث جذابیت کتاب شده است. 	<p>نکات مثبت</p>
<ul style="list-style-type: none"> - باتوجه به آسیب‌های شنوایی دانش‌آموزان، فعالیت‌های مرتبط با گفت‌وگو ممکن است به‌سختی انجام شود و زمان زیادی نیاز داشته باشد. - حجم از محتوا با زمان آموزش جای تأمل دارد و به بررسی‌های بیش‌تر نیاز دارد. - به‌طور صریح از نماد تصویری برای مشخص‌شدن پایه‌ها استفاده نشده است. - در تصاویر روی جلد از رنگ‌های بی‌حال و خنثی استفاده شده است و بهتر است از رنگ‌های شاد و انرژی‌بخش استفاده شود. - موضوعات انتخاب‌شده برای پایه سوم خیلی شبیه به هم و گسترده است و سیر منطقی خاصی در آموزش آن‌ها وجود ندارد. 	<p>نکات منفی</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - تمرین‌ها و مطالب آموزشی با هم تنیده است و تفاوتی بین تمرین و مطالب آموزشی نیست. - مطالب و محتوای سنگینی برای زبان‌آموزی پایه سوم انتخاب شده است. - در مجموع، می‌توان گفت کتاب تهیه‌شده با انجام اصلاحات و ویرایش منبع درسی مناسبی است و می‌تواند به‌کار برده شود.
--	---

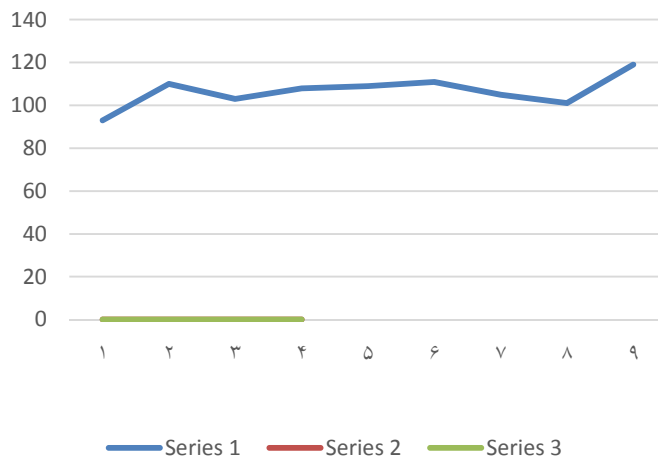
جدول ۷. مصاحبه با گرافیست

	نکات مثبت
<ul style="list-style-type: none"> - تصاویر موجود در هر درس از لحاظ کیفیت و سایز مناسب‌اند. کیفیت چاپ کتاب در مقایسه با سایر کتاب‌های درسی کیفیت بالایی دارند. - نوع قلم به‌کاررفته در متن کتاب، با توجه به سن کودکان، مناسب، واضح، زیبا، جذاب، و خواناست. - کتاب بیش‌تر تصویری است تا نوشتاری و فاصله بین سطرها مناسب است. - استفاده از عناصر گرافیکی متنوع در صفحه باعث شده است که بعضی از صفحه‌ها که تصویر ندارد نیز جذاب شود. - به‌لحاظ تجربه‌های واقعی دانش‌آموزان و مناسبات اجتماعی و فرهنگی مشکل خاصی دیده نمی‌شود. - کاغذ استفاده‌شده برای کتاب از نظر جنس، رنگ، ضخامت، و ماندگاری مناسب است. - در نگاه کلی، تصاویر پسر و دختر تفاوتی از نظر تعداد ندارند. - کتاب از نظر قومیت سوگیری ندارد و شخصیت‌های طراحی‌شده شکلی عمومی دارند که به هیچ قومیتی اشاره ندارد. - کتاب از نظر فرهنگی با جامعه ما ناهم‌خوانی ندارد. - از مهم‌ترین نقاط قوت کتاب دقت به جزئیات در تصاویر است. 	
<ul style="list-style-type: none"> - در طراحی روی جلد از رنگ‌های خوبی استفاده شده است که از جذابیت کتاب کم کرده است. - از فضای پشت جلد استفاده بهینه‌ای نشده و خام است. - تصاویر روی جلد بی‌محتواست و مفاهیم روشن و واضحی ندارد. - اطلاعات روی قطع کتاب ناقص است و فقط به معرفی کتاب پرداخته و اطلاعاتی راجع به پایه و... اطلاعاتی درج نشده است. - همه تصاویر در ارتباط با موضوع، متن، و محتوا نیستند. - تصاویر استفاده‌شده از لحاظ رنگ متنوع‌اند، ولی از لحاظ ژست، ترسیم چهره‌ها، و پوشش متنوع نیستند و به‌صورت یک‌سان تکرار شده‌اند. - سبک تصویرگری ثابت و فاقد تنوع است. - در بیش‌تر صفحات احساس [یک‌نواختی] تکرار می‌شود و مخاطب را برای مطالعه ترغیب نمی‌کند. - به‌نظر می‌رسد که برخی از تصاویر کودکانه و پایین‌تر از سن دانش‌آموز است. - از مهم‌ترین نقاط ضعف کتاب تصویرگری ضعیف جلد کتاب و استفاده از رنگ‌های خشتی روی جلد است. هم‌چنین در محتوای درس جای آثار هنری خلاقانه و نقاشی بسیار خالی است. 	نکات منفی

جدول ۸ مصاحبه با ویراستار

<p>- مهم‌ترین نقاط قوت کتاب درسی را می‌توان رنگی‌بودن، کیفیت چاپ نسبتاً خوب، قیمت مناسب، و اندازه مناسب برای دانش‌آموزان دانست.</p> <p>- قلم‌های مورد استفاده قلم‌های خوانایی‌اند.</p> <p>- قواعد عمومی نگارش و ویرایش تخصصی کتاب به‌صورتی رعایت شده است که مخاطبان یعنی معلمان، والدین، و دانش‌آموز مطلب را به‌درستی درک می‌کنند. این کتاب با دو ادبیات متفاوت نوشته شده است. در قسمتی که مخاطب آن دانش‌آموز است، بنابر ویژگی این کودکان، ساده و روان و حتی تاحدی عامیانه نوشته شده است و در قسمت‌هایی که مخاطب معلمان و والدین هستند، با ادبیات علمی و تخصصی نگاه‌شده شده است و این انعطاف کتاب از مزیت‌های آن محسوب می‌شود.</p>	<p>نکات مثبت</p>
<p>- در ابتدا، نگارش ضعیف کتاب است که مخاطبان عام متوجه این موضوع نمی‌شوند و خللی در آموزش ایجاد نمی‌کند، اما نگاه متخصصانه به کتابی که متن طولانی هم ندارد و بیش‌تر تصویری است و کتاب رسمی برنامه درسی است ایجاب می‌کند که متن‌های کتاب بازنگری و اصلاح شوند. دوم، صحافی ضعیف است که بعد از چند بار بازوبسته‌کردن، کتاب ورق‌ورق می‌شود.</p>	<p>نکات منفی</p>

۵. یافته‌های توصیفی

نمودار ۱. مقایسه امتیاز درس‌های مختلف زبان‌آموزی

هم‌خوانی ویژگی‌های ظاهری (تصاویر، طرح جلد، و...) با محتوای ارائه‌شده در کتاب درسی زبان‌آموزی و جمله‌سازی به‌شرح زیر است:

جدول ۹. هم‌خوانی ویژگی‌های ظاهری با محتوای ارائه‌شده در کتاب

میانگین نمره‌های استاندارد	انحراف معیار	هم‌بستگی	تفاوت میانگین	T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۰/۰۶۹	۱	۰/۸۵۳	۰/۰۱۵	۰/۱۰۳	۳۳	$p > 0.05$
ویژگی‌های ظاهری						
۰/۰۵۴	۱					
ویژگی‌های محتوایی						

به منظور مقایسه ابعاد ارزیابی شده در این طرح، باتوجه به تفاوت تعداد گویه‌ها در حوزه‌های مختلف ارزیابی شده، نمره‌های تعلق‌گرفته به دو حوزه ویژگی‌های ظاهری و محتوا به نمره استاندارد Z تبدیل شد و با آزمون t برای دو گروه هم‌بسته مقایسه شد. نمره Z برای میانگین نمره‌های ویژگی‌های ظاهری و محتوایی به ترتیب ۰/۰۶۹ و ۰/۰۵۴ با انحراف معیار ۱ و ۱ بوده است. هم‌بستگی میان نمره‌های دو ویژگی یادشده برابر با ۰/۸۵۳ بوده که با احتمال خطای کم‌تر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. مقدار t به‌دست‌آمده برای دو گروه هم‌بسته از نمره‌ها برابر با ۰/۱۰۳ با درجه آزادی ۳۳ در سطح ۰/۰۵ معنی‌دار نیست و به‌عبارت‌دیگر میانگین نمره ارزیابی معلمان از ویژگی‌های ظاهری و محتوایی کتاب *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* با یک‌دیگر تفاوتی ندارد.

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

برای تبیین کامل نقاط قوت و ضعف کتاب *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* باید جدول‌های تفصیلی را دید، ولی به‌منظور جمع‌بندی اطلاعات به‌دست‌آمده می‌توان به‌صورت زیر تقسیم‌بندی کرد: از نقاط قوت ویژگی‌های ظاهری (ساختار ظاهری و صفحه‌آرایی) کتاب درسی *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* است: جذابیت تصاویر، کیفیت خوب کاغذ و چاپ، توجه به جزئیات در رسم تصاویر، عناصر گرافیکی جدید و متنوع در هر صفحه، صفحه‌آرایی مناسب، قیمت مناسب کتاب، و....

نقاط ضعف ویژگی‌های ظاهری (ساختار ظاهری و صفحه‌آرایی) کتاب درسی *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* عبارت است از عدم تناسب تصاویر روی جلد با محتوای کتاب، عدم نماد مشخص پایه تحصیلی روی جلد، رنگ‌بندی نامناسب تصاویر روی جلد، عدم استفاده از فضای پشت جلد کتاب، صحافی نامناسب و بی‌کیفیت و تورق

صفحات بعد از چندین بار بازوبسته‌شدن کتاب، و بی‌توجهی به بعضی نکات اخلاقی مثل حیوان‌آزاری و اسراف آب.

بای (۱۳۷۷) تصاویر کتاب فارسی چهارم را دارای کیفیت خوبی می‌داند. ازسوی دیگر، اکبرزاده (۱۳۸۸) اشکالات ساختاری و محتوایی کتاب (عدم ارتباط و هماهنگی بین متن درس و تصاویر، عدم ارتباط مطالب و وحدت موضوع فصل‌ها، بی‌توجهی به انواع ادبی، جای خالی شاعران به‌نام معاصر، بی‌توجهی به سیر کتاب‌های تازه‌تألیف که از ساده به مشکل است، و سیاست‌زدگی کتاب) و نادرستی‌های چاپی و ویرایشی کتاب را از مشکلات کتاب می‌داند. قرنی (۱۳۸۹) معتقد بود در آموزش حروف الفبا، اگر بتوان با تصویرسازی‌های صحیح و رنگ‌هایی که برای کودک جذاب باشد و هم‌چنین با تصاویری که بتواند خیلی آسان‌تر از پیش مطالب را به کودک انتقال داد و به خلق تصویر حروف پرداخت، میل و رغبت به یادگیری و آموزش در کودک افزایش می‌یابد (اوجاقتی آقچه‌کندی ۱۳۸۹).

نقاط قوت محتوایی (عنوان کتاب، تناسب کتاب برای دانش‌آموزان، تناسب فرهنگی، محتوای موضوعی، و نحوه سازمان‌دهی محتوا) کتاب درسی *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* عبارت است از ورود و وجود خود کتاب به‌صورت رسمی در برنامه درسی کودکان استثنایی آسیب‌دیده‌شنوایی، توجه به آداب و رسوم و فرهنگ ایرانی در قالب تصاویر مناسب، توجه به تاریخ و گذشته ایران در قالب تصاویر برگزیده (تصاویر جنگ هشت سال دفاع مقدس و...)، و توجه به انواع سبک‌های زندگی (عشایری، روستایی، و شهری)، درگیرکردن والدین در آموزش و تمرین به‌صورت رسمی و مشخص در هر درس، و....

نقاط ضعف محتوایی (عنوان کتاب، تناسب کتاب برای دانش‌آموزان، تناسب فرهنگی، محتوای موضوعی، و نحوه سازمان‌دهی محتوا) کتاب درسی *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* عبارت است از کمبود کتاب (به‌حدی که دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌شنوایی ما در مدارس عادی از این کتاب نمی‌توانند استفاده کنند، فهرست مطالب نامناسب و کلی، حجم مطالب، بی‌توجهی به توانایی زبانی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌شنوایی، در نظرنگرفتن ساعات آموزشی و ارزش‌یابی اختصاصی درس در برنامه درسی، بی‌توجهی به سایر ابزارهای کمک‌آموزشی چندرسانه‌ای مانند فیلم، تسلط‌نداشتن معلمان به تدریس مطالب دستور زبان، و....

پورمدنی (۱۳۹۰) نشان داد که تکالیف داده‌شده توسط هر سه درس «فارسی»، «علوم»، و «ریاضی» از نظر دارابودن عناصر تفکر واگرا بسیار ضعیف‌اند، اما تکلیف معلمان

«فارسی» از دو درس دیگر وضعیت بهتری دارد. علوی مقدم (۱۳۸۲) نیز به این نتیجه رسید که اشکالاتی در بخش خودآزمایی و تمرین وجود دارد. محمداسماعیل، یوسفی طبائی، و سیدی (۱۳۷۸) عدم تناسب تمرین‌ها با محتوای دروس را از مشکلات کتاب موردبررسی دانستند.

کاظمی (۱۳۵۹) وجود تفاوت‌های فاحشی بین جنس مذکر و مؤنث را گوش‌زد می‌کند. آب‌روشن و ارجمندی (۱۳۹۰) به‌صراحت می‌گویند که در کتاب تبعیض جنسی وجود دارد. محمودی (۱۳۷۳) بر این نظر است که مسئله جنسیت در علاقه و عدم علاقه به موضوع و دشواری متن در تمام مقطع ابتدایی دخالتی ندارد، اما در پژوهش حاضر به این نتیجه رسیدیم که در تدوین کتاب به مؤلفه جنسیت به‌دور از تبعیض پرداخته شده است.

هم‌خوانی ویژگی‌های ظاهری (تصاویر، طرح جلد، و...) با محتوای ارائه‌شده در کتاب درسی *زبان‌آموزی و جمله‌سازی* عبارت است از طرح جلد چندان گویای عنوان محتوای درس نیست و به‌منظور بهتر شدن از لحاظ تصویری و هم‌به‌لحاظ رنگ‌های به‌کار برده‌شده و هم اطلاعات روی جلد کتاب مدنظر به ویرایش نیاز دارد. در بعضی از درس‌ها تصاویر با محتوا ارتباط ندارد. ناهم‌خوانی اصلی در ظاهر و محتوای کتاب درسی بی‌توجهی به آسیب‌دیدگی شنوایی در اشخاص موجود در تصاویر است. اگر شخصیت‌های به‌کار گرفته‌شده در تصاویر مهارت‌های نجاری، خیاطی، یا حضور در اجتماع در ناوایی، بانک، بازار، پارک، و... افراد آسیب‌دیده باشند، نوعی فرهنگ‌سازی برای ورود این افراد به جامعه می‌شود، ضمن این‌که باعث افزایش اعتمادبه‌نفس این کودکان و والدین آن‌ها می‌شود.

در مجموع، میزان متناسب‌بودن ویژگی‌های ظاهری برای آموزش محتوا تا حدود زیادی مطلوب دانسته شده و بخش عمده‌ای از اصلاحات پیشنهادشده نیز به‌آسانی قابل‌اجراست. امیرخانی (۱۳۸۸) نیز نتیجه گرفته که تصاویر موجود در کتاب با محتوا مطابقت دارد و هم‌چنین اصول روان‌شناسی و تصویرنگاری نیز رعایت شده است.

کتاب‌نامه

- اکبرزاده، ه. (۱۳۸۸)، «نقدی بر کتاب فارسی اول راه‌نمایی»، کتاب *ماه ادبیات*، ش ۲۹، پیاپی ۱۴۳.
- امیرخانی، ع. (۱۳۸۸)، بررسی میزان انطباق تصاویر کتاب فارسی بخوانیم پایه اول ابتدایی با محتوای آن و رعایت اصول روان‌شناسی رنگ‌ها و تصویرنگاری از دیدگاه متخصصان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، کرمانشاه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.

- اوجاچی آقچه‌کندی، ر. (۱۳۸۹)، تحلیل بصری کتاب‌های فارسی مقطع ابتدایی (اول، دوم، سوم) با تأکید بر نقش تصاویر درون متنی نوشتاری (از سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه عالی غیرانتفاعی و غیرانتفاعی نبی‌اکرم.
- آبروشن، م. و ص. ارجمندی (۱۳۹۱)، «بازنمایی کلیشه‌های جنسیتی در کتاب‌های فارسی دوره پنج‌ساله ابتدایی»، جامعه آموزش و پرورش، ش ۳.
- بای، و. (۱۳۷۷)، بررسی میزان تطابق تصاویر کتاب فارسی پایه چهارم و پنجم ابتدایی با محتوای آن از دیدگاه دانش‌آموزان و میزان رعایت اصول روان‌شناسی رنگ‌ها و تصویرنگاری از نظر دانشجویان تکنولوژی آموزشی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت معلم تهران.
- پورمدنی، ر. (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای تکالیف پایه چهارم ابتدایی و بررسی تناسب آن به عناصر تفکر واگرا، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه الزهرا.
- تفرجی‌یگانه، م. و ا. کمری (۱۳۹۸)، «بررسی و مقایسه دانش واژگانی کودکان ناشنوا و شنوا»، فصل‌نامه کودکان استثنایی، ش ۱۹.
- رشنو سیردری، ف. و دیگران (۱۳۹۲)، زبان‌آموزی و جمله‌سازی پایه اول مقدماتی دوره ابتدایی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- رشنو سیردری، ف. و دیگران (۱۳۹۲)، کتاب معلم (راه‌نمای تدریس) زبان‌آموزی و جمله‌سازی پایه اول مقدماتی دوره ابتدایی دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.
- رشیدی، ن. و م. راغ‌نژاد (۱۳۹۳)، «ارزیابی محتوایی کتاب‌های زبان فارسی (درس‌های پایه و پایتخت ایران) در چهارچوب طبقه‌بندی تجدیدنظرشده بلوم»، علم زبان، ش ۲.
- رضایی، م. و دیگران (۱۳۹۲)، «مهارت‌های خواندن کودکان شنوا و کم‌شنوای متوسط تا شدید تلفیقی»، توان‌بخشی نوین، ش ۷.
- رقیب‌دوست، ش. و ا. کمری (۱۳۹۳)، «بررسی راه‌بردهای درک خواندن در دانش‌آموزان شنوا و ناشنوا»، علم زبان، ش ۲.
- رمضانی، ا. (۱۳۹۴)، «ارزش‌یابی کتاب درسی و راه‌نمای معلم زبان‌آموزی و جمله‌سازی (پایه اول مقدماتی گروه آسیب‌دیده شنوایی)»، طرح پژوهشی چاپ‌نشده، تهران: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.
- رمضانی، ا. (۱۳۹۸)، «ارزش‌یابی کتاب درسی و راه‌نمای معلم زبان‌آموزی و جمله‌سازی دانش‌آموزان ناشنوا/کم‌شنوا»، فصل‌نامه کودکان استثنایی، ش ۱۹.
- علوی‌مقدم، س. ب. (۱۳۸۲)، «نقد و بررسی مباحث دستوری در کتاب‌های زبان فارسی»، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، س ۱۷، ش ۶۷.
- غفوریان، م. و دیگران (۱۳۹۲)، کتاب زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش پایه سوم دانش‌آموزان آسیب‌دیده شنوایی، تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران.

ارزش‌یابی کتاب زبان‌آموزی، جمله‌سازی، و نگارش پایه سوم ... (احمد رضانی و دیگران) ۱۱۱

قرنی، آ. (۱۳۸۹)، کاربرد آموزه‌های تصویرسازی در آموزش الفبا به کودک، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه شاهد.

کاظمی، ف. (۱۳۵۹)، بررسی تبعیضات جنسی در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، شیراز: دانشگاه شیراز.

کاکوجویباری، ع. و ا. شریفی (۱۳۹۳)، «تأثیر آسیب شنوایی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان کم‌شنوا (مقاله مروری)»، مجله شنوایی‌شناسی، دوره ۲۳.

محمداسماعیل، ا.، ف. س. یوسفی طبایی، و ط. سیدی (۱۳۷۸). ارزش‌یابی کتاب فارسی پایه اول دانش‌آموزان عقب‌مانده ذهنی، تهران: پژوهشکده کودکان استثنایی.

محمودی، ر. (۱۳۷۳)، ارزیابی محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی و ارائه یک چهارچوب نظری درخصوص تدوین و اصلاح کتاب‌های درسی دانشگاه تربیت معلم.

مخلصین، م. و دیگران (۱۳۹۳)، «مهارت‌های آگاهی واج‌شناختی، حافظه، و درک خواندن در کودکان ناشنوا»، نشریه کومش، دوره ۱۶، ش ۲.

نویدی، ا. (۱۳۸۳)، راه‌نمای عملی ارزش‌یابی برنامه آموزش فنی و حرفه‌ای: با تأکید بر شاخه کاردانش نظام آموزش متوسطه، تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.

نیک‌خو، ف. (۱۳۸۹)، «بررسی وضعیت درک خواندن در دانش‌آموزان ناشنوا»، نشریه تعلیم و تربیت استثنایی، ش ۱۰۵.

همائی، ر. و م. مرتضوی (۱۳۷۹)، تحلیل محتوای کتاب فارسی دوم ابتدایی ویژه ناشنوایان، تهران: پژوهشکده کودکان استثنایی.

یزدانی، ف. (۱۳۹۶)، «دسته‌بندی شاخص‌های سنجش کیفیت محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی»، فصل‌نامه علمی آموزش و ارزش‌یابی، ش ۱۰.

Blamy, P. J. (2010), "Development of Spoken Language by Deaf Children", *The Oxford Handbook of Deaf Studies, Language and Education*, M. Marschark, P. E. Spencer, and P. E. Nathan (eds.), New York: Oxford University Press.

Boyd, Matthew (2000), *The Quality of Textbooks Used in Science Education: A Study of Four Schools Servina Deaf Students*.

Táboas-Pais, M. and A. Rey-Cao (2012), "Gender Differences in Physical Education Textbooks in Spain: A Content Analysis of Photographs", *Sex Roles*, vol. 67, no. 7-8.

Yong, Zhong, Tan Honghui, and Yi Peng (2019), "Curriculum 2.0 and Student Content-Based Language Pedagogy", *System*, vol. 84.

